

באר התורה / הג"ר יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים

כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודות אופן אמירת הוידוי

מהחשבון, כיון שכך הוא המדה **שיחשבו הזדונות לזכיות**, נמצא דאיגלאי מלתא למפרע שלא היה כאן זמן לבטלה כלל. וכו'. **והנה התשובה** שעושים בעשיית שהם ימי דין היא התשובה מיראה, ואח"כ כשמחבין המצוה בסוכה ולולב **שעושים אותם בשמחה**, וכמ"ש הכתוב "ושמחתם לפני ה' כו' (אמור כג מ), הוא מורה על תשובה מאהבה, וכו'. **שע"י עשיית המצות אח"כ מאהבה שנעשה זכיות נפטר מהחשבון גם כן**, והן הן דברי המדרש שאמר ראשון לחשבון עונות, דמכאן ולהלאה חושבנא, שמה שהיה עד עתה נפטר גם מהחשבון, עכ"ל.

ומבואר דלכן הוי סוכות ראשון לחשבון עונות, משום דכיון שעושים אותם בשמחה, נחשב כתשובה מאהבה, ועי"כ ניתקן החשבון של הדין והוא הזמן שעבר העבירה, משום דהוי כאילו עשה מצוה.

-ג-

ויש לפרש עד"ר זה מש"כ בחתם סופר אבל גם הוידוי הוא מצות עשה בפני עצמו ככ' "והתודה", א"כ המצוה צריך להיות בשמחה וכו', **ועוד אם התשובה היא מאהבה נהפכין העונות לזכיות** וכו', פי' דע"י שמקיים מצות הוידוי בשמחה הוה תשובה מאהבה וכמו שנתבאר בשו"ת בית אפרים ועי"כ מתהפכים העונות לזכיות.

בספר יסוד ושורש העבודה (שער האיתון פרק יא, בסוף עבודת יו"ה) כתב: קודם שילך לביהכ"נ יאמר **בפה מלא ובשמחה עצומה** בזה הלשון: הריני מקבל עלי לענות נפשי וגופי ביום הכיפורים כאשר צויני יוצרי ובוראי ית"ש ויתעלה בתורתו הקדושה "ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב" וגוי (אמור כג לב) עכ"ל.⁵

הכוונה שמקיים מצוות היום בשמחה, והוא מורה שתשובתו מאהבה והעבירות נהפכים לזכיות. ולכן שפיר מה דאנו מנגנים באמירת הוידוי בנעימת קול נעים מאוד וכמו שנתבאר בספר תורת משה דבלי ספק הנעימה היא קבלה לנו.

-ד-

בפיוט ליל יו"ה המתחיל 'אמנם כן' וכו' אנו מבקשים ומתפללים להקב"ה: **'הס קטיגור וקח סניגור מקומו** ע"כ. והנה תיבת 'מקומו' קאי לכאורה על מקומו של הקטיגור, אמנם צריך באור כוונתו, **דהא הסניגור במקומו הוא עומד**, ומה הכוונה בהוספה זו שיקח מקומו של הקטיגור.

ויש לבאר בהקדם מה שאמרו (ראש השנה טז סוף ע"א) אמר רבי יצחק, למה תוקעין בראש השנה וכו', אלא למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין, ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, כדי לערבב השטן, ע"כ.

ובפ"י רש"י (שם ע"ב) כדי לערבב שלא ישטין, כשישמע ישראל מחבבין את המצוות מסתתמין דבריו, עכ"ל.

ובספר המקנה קידושין (פתחא זעירא אות ט) כתב, ובענין זה פירשנו⁶ מה שאמרו בר"ה (דף טז) למה תוקעין וחוזרין כדי לערבב את השטן, פרש"י מתוך שרואה שישראל מחבבין את

ברמב"ם (הלכות תשובה פ"א ה"א) כל מצות שבתורה בין עשה בין לא תעשה אם עבר אדם על אחת מהן בין בזדון בין בשגגה כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודות לפני האל ברוך הוא שנאמר "איש או אשה כי יעשו וגו' והתודו את חטאתם אשר עשו" (נשא ה ו-ז) **זה יודוי דברים, וידוי זה מצות עשה**,¹ **כיצד מתודין אומר אנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך**² ועשיתי כך וכך והרי נחמתי ובושתני במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה, וזהו עיקרו של יודוי, וכל המרבה להתודות ומאריך בענין זה הרי זה משובח. וכן בעלי חטאות ואשמות בעת שמביאין קרבנותיהן על שגגתן או על זדונן אין מתכפר להן בקרבנם עד שיעשו תשובה, ויתודו יודוי דברים שנאמר "והתודה אשר חטא עליה" (ויקרא ה ה), וכו'³ עכ"ל.

-א-

בספר תורת משה להחת"ס (מהדורא רביעאי, ענייני יו"ה) כתב: **מעולם תמהתי שאומרים הוידוי ביום הצום בנעימת קול נעים מאד, ובלי ספק הנעימה היא קבלה לנו, והא הוידוי צריכים לומר בבכי ותחנונים שמתודה על חטאיו ופשעיו שעשה. וניחא לי לפי מה שכתב הרמב"ם בפ"ק דהל' תשובה (ה"א) שהתשובה היא מצות עשה בעצמה היינו שיתחרט בלב ויקבל עליו בהסכמה גמורה שלא יעשה עוד דבר זה, אבל גם הוידוי הוא מצות עשה בפני עצמו ככ' "והתודה" (ויקרא ה ה), א"כ המצוה צריך להיות בשמחה, לכן אנו מנעימים בשמחה ואומרים הוידוי בקול נעים לכבוד המצוה. ועוד אם התשובה היא מאהבה נהפכין העונות לזכיות כדאיתא בגמרא (יומא פו ב), לכן אנו מנגנים בשמחת לב שמתהפכים לזכיות וכו', עכ"ל.** (כ"ה בספר שיר מעון ענייני יו"ה).

-ב-

והנה מש"כ בחתם סופר ועוד אם התשובה היא מאהבה נהפכין העונות לזכיות, נראה לפרש דבריו ובהקדם מש"כ בשו"ת בית אפרים (בהקדמה לאו"ח): ועוד מעלה יתירה בשמחה של מצוה שזה מורה שהוא עובד מאהבה, ולכן שמחה היא לו שעשה נחת רוח למי שאמר ונעשה רצונו וכו'. ויש לפרש בזה דברי המדרש רבה (אמור ל ז, וע"ע בתנחומא אמור כב) שהביא הטור ריש הל' ר"ה (סי' תקפא), "ולקחתם לכם ביום הראשון" (אמור כג מ) **וכי ראשון הוא והלא ט"ו הוא כו', אלא ראשון לחשבון עונות. וכתב הטור שם שבד' ימים שבין יו"ה לסוכות הם עושים מצות סוכה ולולב ואין עושים עונות.** ויובן לענ"ד ע"פ מ"ש ביומא (פו ב) לחלק בין תשובה מאהבה לתשובה מיראה, דאם עושים תשובה מיראה נחשב לו כשגגות. משא"כ העושה תשובה מאהבה הזדונות זכיות. והנה אמרו (אבות פ"ג מ"א) 'ודע לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון', ולכאורה איפכא מיבעיא ליה.⁴ וראיתי בסוף ספר שנות אליהו (ליקוטם זרעים ח"א) **כי דין הוא שדין אותו על שעבר עבירה, אך אין נפטר בזה שעדיין צריך ליתן חשבון על שהוציא זמנו לבטלה בעת ההיא.** ולפ"ז נראה דאם חזר בו ועשה תשובה, אם הוא עושה תשובה מאהבה הוא פטור גם

¹ ז"ל הרמב"ם **במנין המצוות** (עשה עג) להתודות לפני ה' מכל חטא שיעשה האדם, בשעת הקרבן ושלא בשעת הקרבן, שנאמר "והתודו את חטאתם אשר עשו" (נשא ה ז), עכ"ל.

² **בספר קול אליהו** (תהלים לב ה) "חטאתי אודיעך ועוני לא כסיתי אמרתי אודה עלי פשעי לה' ואתה נשאת עון חטאתי סלה", יש לפרש דהנה כאשר בא נתן הנביא אל דוד המלך ע"ה להוכיחו על מעשה דבת שבע, "ויאמר דוד חטאתי לה' ויאמר נתן אל דוד גם ה' העביר חטאתך לא תמות" (שמואל ב' יב ג), ועיין שם בהמסורה שיש פסקא באמצע הפסוק בין תיבת לה' לתיבת ויאמר, ומשמעו כי כאן חסר מקצת דברים מה שהיה דוד רוצה לומר עוד, ובא נתן הנביא לתוך דבריו והפסיק דיבורו. וכדי להבין מה היו הדיבורים שלא הוציאים מחוץ לשפה צריך לומר שדוד המלך ע"ה חפץ עוד לומר המלות עויתי פשעתי, כדן של כל המתודים, שצריכים לומר חטאתי עויתי פשעתי. אך היודע תעלומות ובוחר לבבות ידע כי דוד אמר זאת בכל כך התלהבות ובחריטה מוחלטת עד אשר גם המלה האחת, חטאתי, היה די להעביר חטאו, **לכן מיד בא נתן הנביא בתוך דיבורו חטאתי לה', ואמר לו גם ה' העביר חטאתך ועונך**

³ **שם**: וכן כל מחוייבי מיתות בית דין ומחוייבי מלקות אין מתכפר להן במיתתן או בלקייתן עד שיעשו תשובה ויתודו, וכן החובל בחבירו והמזיק ממנו אף על פי ששילם לו מה שהוא חייב לו אינו מתכפר עד שיתודה וישוב מלעשות כזה לעולם שנאמר "מכל חטאות האדם" (נשא ה ו), עכ"ל.

⁴ וע"ע **זרע יצחק** (אבות שם) **ובבית הלוי** (פרשת נח) שכתבו לבאר אמאי נקט קודם דין ואח"כ חשבון.

⁵ והאריך עוד בזה שם בסוף פרק העשירי בענין כוונת הצום.

⁶ עי' **פנים יפות** עה"ת סוף פרשת ויקרא.

המצוות. יש לפרש לשון 'כדי לערבב את השטן' שהוא מעורבב מלהשטין ולהזכיר את העוונות, מיראתו כיון שרואה שמחבבין את המצוות דהיינו אהבת המצוות, פן יקובל התשובה מאהבה להפך את כל העוונות לזכיות, מתוך כך הוא מעורבב מלהזכיר את העוונות, עכ"ל.

פ"י שכל עבירה שמזכיר נהפך לזכות, ולכן אינו יודע היאך להמשיך ולקטר על העוונות.

ולפי מה שנתבאר מתפרש לשון בקשת הפיוט 'הס קטיגור וקח סניגור מקומו', פ"י שיקח הסניגור מקומו של הקטיגור ויתחיל למנות את העבירות [-שזהו מקומו ותפקידו של הקטיגור].

והוא מאחר שהוא רואה שמכל עבירה נעשית מצוה, אז הוא מתערבב מלמנות את העבירות, וכמו שכתב המקנה לפרש דברי רש"י.

-ה-

בחת"ס (סוף פרשת כי תצא) כתב, (תהלים כז ד) "אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי", יש לדקדק דהיה לו לומר שבתי בבית ה' לאורך ימים, אבל עתה שאומר כל ימי חיי אפשר שאינו מתפלל אלא על יום א'. וי"ל דקאי אבעל תשובה שמתפלל שזדונותיו של כל ימי חיינו שעברו יהפכו לזכיות, ויהיה כאלו ישב בבית ה' כל ימי חיינו שעברו וכו', עכ"ל. עיי"ש בארוכה.

ושפיר שייך בקשה זו לאחר שנתקיימה בקשת "ה' אורי וישעי וכו' כי יצפנני בסכה" וגו' (שם ה). וכמו שנתבאר בשו"ת בית אפרים, דעל ידי שמחבבין את המצוות מתהפכין העוונות לזכיות ויהיה כאילו ישב בבית ה' כל ימי חיינו.

סמוכין לדברינו בספר משכיל לדוד (חיי שרה כה יז) ואלה וכו' למה נמנו וכו'. דאף על גב שעשה תשובה מ"מ שנים הרבה הרשיע ולמה מנה הכתוב כל שנותיו דממילא מנה שנות רשעו אדרבא לישתוק מנייהו שכן הדין בבעל תשובה דכל פשעיו לא יזכרו לו ומתרץ כדי לייחס וכו' והואיל והוצרך להזכיר שנותיו מטעם האמור כתבם ג"כ ע"ד הצדיקים שנה בכל כלל וכלל להודיע שעשה תשובה וזדונות נעשו לו לזכיות וכאילו היו כל ימיו בתשובה וכדכתיבנא לעיל בריש פרשתא (כג א) והיינו דמסיים הכא לא נאמרה גויעה אלא בצדיקים, עכ"ל. והוא עד"ר שכתב בחתם סופר ויהיה כאילו ישב בבית ה' כל ימי חיינו שעברו.

-ו-

שם בספר תורת משה להחת"ס: כתב עוד טעם על מה שאנו אומרים ביום הצום הוידי נעמית קול נעים מאד וז"ל: ועוד לפי מה שאיתא במדרש ע"פ "ונשלמה פרים שפתינו" (הושע יד ג) דקאי על הוידי, שהמתודה נחשב לפני הקב"ה כאילו הקריב פרים, וזה ונשלמה פרים שפתינו בווידי וקרבן טעון שירה לכך אנו משוררים בקול נעים (הגם שקרבן יחיד אינו טעון שירה ונסכים, מ"מ כיון שהציבור מתוודים יחד כולם הוה כקרבן צבור וטעון שירה) עכ"ל.⁷ (כ"ה בספר שיר מעון ענייני יו"כ).

מש"כ לפי מה שאיתא במדרש נראה דכוונתו למדרש אגדה (פרשת אחרי מות) אמר ר' יצחק ובמערבא אמרי לה משמיה דרבא בר מארי בוא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם, מדת בשר ודם אדם מקניט את חבירו, ספק מתפייס ספק אינו מתפייס, ספק מתפייס ממנו בממון, ספק אינו

⁷ בשו"ת ציצ' אליעזר (חלק טז הקדמה אות יא) ונראה להביא ראיה לדבר הח"ס האמורים מפרק ג"א שבתהלים שנקרא "פרק התשובה" והוא מתחיל ג"כ בלשון שירה "למנצח מזמור לדוד בבוא אליו נתן הנביא כאשר בא אל בת שבע" וכו'. ובעצם גם אדח"ר ניגן מדי קיימו מצות תשובה, כדאיתא במדרש (בראשית רבה כב ג) דפגע בו אדח"ר בקין א"ל מה נעשה בדיןך, השיב לו, עשיתי תשובה ונתפשרתי, אמר כך גדול כחה של תשובה פתח ואמר "מזמור שיר ליוה"ש טוב להודות לה" וגו' (תהלים צב א), ומבאר המדרש שוח"ט על תהלים, דז"ש טוב להודות הכוונה "טוב להתוודות", והנה יוצא לפי"ו שאמר שירה "מזמור שיר" על הוידי שהתחיל להתוודות, עכ"ל.

⁸ ובספר יערות דבש (ח"ב דרוש י) ויש להבין מה מזמור בבא עליו וכו' קינה מבעיא ליה, וכאשר אמרו בעל תשובה צריך להיות תמיד מיצר ומקונן ומאנה ודמעו על לחיו תמיד, ולשמחה זו מה עושה. אמנם ידוע מ"ש בזהר (תיקונים) תיקון ה' בהשמטות) על "לא תלין נבלתו על העץ" (כי תצא כא כג), הוא על אדם שיראה לעשות תיכף תשובה בו ביום, כי החטא תיכף נבילה בגופו, ואדם

מתפייס בממון, אבל הקדוש ברוך הוא מתפייס מן האדם בדברים, שנאמר "קחו עמכם דברים ושובו אל ה'" (הושע יד ג), ולא עוד אלא שמחזיק לו טובה, [שנאמר "וקח טוב" (שם), ולא עוד אלא שמעלה עליו הכתוב כאלו הקריב פרים], שנאמר "ונשלמה פרים שפתינו" (שם), רצה לומר כי הדברים הם הוידי, וכאשר האדם מתוודה ואינו חוזר לחטאו, כאילו הקריב פרים, שנאמר ונשלמה פרים שפתינו, עכ"ל.

ובפי' הרד"ק (הושע יד ג) ונשלמה פרים שפתינו - במקום פרים נשלמה לפניך וידי שפתינו כי אתה רוצה בדברי תשובה יותר כי אין הקרבנות מועילות בלא וידי העון כי בכלם נאמר "והתודה אשר חטא" (ויקרא ה ה), ובשעיר המשתלח לא היה אלא וידי דברים כי לא היה קרב ממנו דבר על גבי המזבח אלא הוידי כמו שנאמר "והתודה עליו את כל עונות בני ישראל" וגומר (אחרי טז כא), עכ"ל.⁸

-ז-

בתפארת ישראל (תענית פ"ד מ"ח אות סג): **ונראה לי דמהאי טעמא נמי מנהג ישראל לשיר את האשמנו ביו"כ, והרי קינה מבעיא ליה, אמנם הוא לרמז שכולם נתהפכו לזכיות** (ע"י יומא פו ב), **וראוי לשורר עליהם כעל זכיות, עכ"ל.**

אמנם עדיין צריך למודעי, והא התשובה ביוה"כ היא בבחינת תשובה מיראה, וכמו שכתב בשו"ת בית אפרים (או"ח הקדמה, ד"ה ועוד מעלה יתרה) והנה התשובה שעושים בעשיית שהם ימי דין הוא התשובה מיראה. ואז הזדונות נעשו כשגגות (יומא שם), וצ"ע.

-ח-

בספר אור לשמים (פ"ר שלח בד"ה א"י) **כתב לבאר דברי הגמרא** (יומא שם) **דלמסקנא נקטינן גם בתשובה מיראה דזדונות נעשים לזכיות עיי"ש בארוכה, ולפי"ו אתי שפיר מה שכתב התפארת ישראל.**⁹

בספר ישמח משה (פ"ר האזינו בד"ה והנה מורי ורבותי) כתב, ויש לדקדק במה שכתוב "ארפא משובתם אוהבם נדבה" (הושע יד ה), **וכי משובתם נרפא הם נרפאים ממשובתם. ועוד מה זה 'אוהבם נדבה', ואיך נמשך לכאן, וכו'. והנה נחזי אנן, דבעושה תשובה מיראה לא נרפא העבירה, רק הוא נרפא מן העבירה, דהזדון נעשה שוגג וכו', אבל לא נרפא. אבל בעושה תשובה מאהבה הרי נרפא העבירה, כי הזדון נעשה זכות והרע נעשה טוב. והיינו אמרו ית' בתשובת הרבים "ארפא משובתם" דייקא כי נעשו זכיות, ואף ששבים רק מיראה, ואינם מגיעים אהבת הבורא מן הדין לעשות הזדונות לזכיות כנ"ל, מכל מקום 'אוהבם נדבה' אף שאין מגיע להם, כי נפשי זכותיה דרבים, והוא נכון בס"ד, עכ"ל.¹⁰**

ומבואר דבתשובת רבים אף דתשובתם מיראה, מ"מ מתקיים אצלם 'ארפא משובתם', פ"י דהעבירה עצמה נרפאה, והיינו משום דנפשי זכותיה דרבים, והזדונות נעשים לזכיות. **ומובן לפי"ו מה שנתבאר בתפארת ישראל על מנהג ישראל לשיר את האשמנו, לרמז שכל עוונותיהם נהפכו לזכיות ואף שתשובתם מיראה, לפי שבשעה שאומרים את הווידי בציבור, דנפשי זכותיה ונהפכים העוונות לזכיות וכמו שנתבאר בדברי הישמח משה, ושפיר ראוי לשורר עליהם כעל זכיות.**

-לתגובות בתא קולי: 6243666-2-152-
-ובפקס: 6243666-2-153-

קרוי עץ, ולכן לא תלין נבלתו על העץ, וכל כמה שהעבירה נתייבשה, יותר פוגם בגוף ועושה רושם עד ששב מטהור לטמא, ונתנו סימן סרחה בת יומא לא שמה סרחה, כי אם נתיישן הדבר, היצר הרע גובר, והתשובה קשה, והחטרה אינו מועילה כל כך, מה שאין כן תיכף, התשובה מועילה, כאשר דרשתי בזה כמה פעמים. וזה היה זמירות דוד, שלא איתור ה' לשלוח לו נתן להוכיחו על חטאו עד שנתישן הדבר ונשקע בחטא, רק תיכף שלח לו להוכיחו, ובאמת תיכף נתחרט ושב לה' ורפא לו. וזהו המכוון מזמור לדוד בבוא אליו נתן הנביא כאשר בא אל בת שבע, והיינו תיכף לא המתין כלל, רק תיכף כאשר בא אל בת שבע תיכף שלח נתן לו, וזהו מרוב חסד ה', ולכן זמר ואזל, עכ"ל.

⁹ ויש לומר עד"ר זה ג"כ, דמה שאנו אומרים את הווידי ביום הצום בנעימת קול נעים מאד, לפי שאנו שמחים על מה שאין הקב"ה מניח אותנו להשתרש בחטאינו, ומעביר אשמותינו בכל שנה ושנה.
¹⁰ אמנם צ"ב דא"כ גם באמירת הווידי בתפילה של לחש יש לשורר, וי"ל. וע"י עוד בספר נר תמיד (דרוש ד' לעשיית) שכתב ג"כ עדרי"ז, עיי"ש בארוכה.